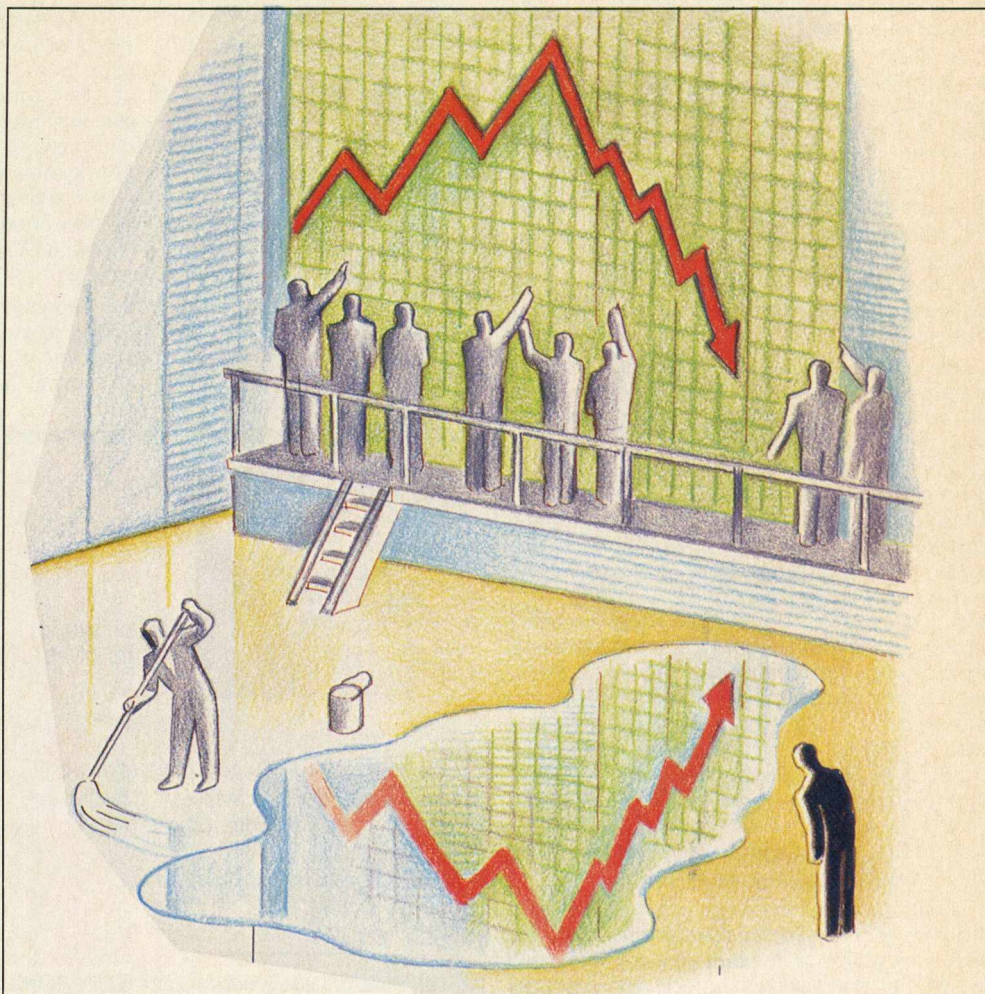

Μονοπωλιακές καταστάσεις,
ισχυρός προστατευτισμός,
ξεπερασμένοι θεσμοί, κρατικές
παρεμβάσεις, ενισχύσεις και
επιδοτήσεις σε μη
ανταγωνιστικές επιχειρήσεις,
μπορούν να προκαλέσουν
στρεβλώσεις που συντηρούν
τις ανισορροπίες

Οικονομικές ανισορροπίες και πολιτική σταθεροποίησης

Του ΚΩΣΤΑ ΣΗΜΙΤΗ*

ΟΤΑΝ κατά το τέλος του 1973 οι επιπτώσεις της πρώτης πετρελαϊκής κρίσης ήταν ήδη φανερές, δεν είχε ακόμη διαμορφωθεί στις Ευρωπαϊκές χώρες μια κυρίαρχη αντίληψη για τα χαρακτηριστικά της κρίσης και τον τρόπο αντιμετώπισής της. Οι κυβερνήσεις πειραματίστηκαν με τα γνωστά μέσα μακροοικονομικής πολιτικής για να ελέγξουν τις συνέπειες της δραματικής αύξησης των τιμών

* Καθηγητής στην Πάντειο Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών. Βουλευτής του ΠΑΣΟΚ και τέως υπουργός Γεωργίας και Εθνικής Οικονομίας.

πετρελαίου. Οι συνέπειες αυτές ήταν ο επιταχυνόμενος πληθωρισμός, η πτώση της εσωτερικής ζήτησης λόγω της μεταφοράς ενός σημαντικού ποσού κεφαλαίων προς τις πετρελαιοπαραγωγικές χώρες, ο κίνδυνος μαζικής ανεργίας και η στασιμότητα στην αύξηση του εγχώριου προϊόντος. Πέντε χρόνια μετά, το φθινόπωρο του 1978, όταν η επανάσταση στο Ιράν προκάλεσε και πάλι νέα σημαντική αύξηση των τιμών του πετρελαίου, οι απόψεις για τον τρόπο που αντιμετωπίζεται μία τέτοια κρίση δεν ήταν πια ασαφείς. Οι κατευθύνσεις της σταθεροποιητικής πολιτικής είχαν διαμορφωθεί. Τα συμπεράσματα των συζητήσεων συνό-

ψισε ο F. Scharpf συγκρίνοντας την πολιτική σταθεροποίησης των σοσιαλιστικών κομμάτων στην Αυστρία, στη Σουηδία, τη Μεγάλη Βρετανία και την Ομοσπονδιακή Γερμανία όταν ήταν στην κυβέρνηση (F. Scharpf, Social - Demokratische Krisenpolitik in Europa, 1978). Θα παρουσιάσω και θα σχολιάσω μερικές από τις θέσεις του.

Η πρώτη πετρελαϊκή κρίση έθεσε στις ευρωπαϊκές χώρες ένα πρωτόγνωρο δίλημμα. Σύμφωνα με την καθιερωμένη τότε άποψη θα έπρεπε να καταπολεμηθεί ή η ανεργία με επεκτατική δημοσιονομι-

>>>

Η ΔΕΥΤΕΡΗ πετρελαϊκή κρίση επιδείνωσε τις ανισορροπίες, που συσσωρεύτηκαν σε παγκόσμια κλίμακα την προηγούμενη δεκαετία. Ο στασιμοληθωρισμός έγινε πιο έντονος σε όλες τις χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Όλες προσπάθησαν με προγράμματα σταθεροποίησης και προσαρμογής στις νέες συνθήκες να διορθώσουν τις μακροοικονομικές ανισορροπίες και να επαναφέρουν ένα ικανοποιητικό ρυθμό ανάπτυξης. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 η πολιτική, που θα έπρεπε να ακολουθηθεί για να σταθεροποιηθεί μια οικονομία ήταν λίγο ως πολύ γνωστή. Το σταθεροποιητικό πρόγραμμα του 1985 αντιμετώπισε όμως στη χώρα μας απορία και αντίδραση. Θεωρήθηκε κάτι πρωτόγνωρο. Ήταν όμως κάτι τόσο ασυνήθιστο;

Την απάντηση στο ερώτημα αυτό αποσκοπούσε η δημόσια συζήτηση που

οργανώθηκε στην Πάντειο στις 21 Απριλίου. Πήραν μέρος οι: Τ. Θωμόπουλος, που μίλησε για την περίπτωση της Ισπανίας και της Γιουγκοσλαβίας, Ν. Γκαργκάνας, που μίλησε για την περίπτωση της Ιταλίας, Ν. Πετραλιάς, που μίλησε για το ρόλο της Κεντρικής Τράπεζας στη Γερμανία και Κ. Σημίτης που αναφέρθηκε τέλος στις εμπειρίες της Αυστρίας, Μ. Βρετανίας, Σουηδίας και Γερμανίας. Παρακαλέσαμε τους ομιλητές να μας παρουσιάσουν γραπτά τα κύρια σημεία των θέσεών τους, τα οποία και δημοσιεύουμε.

Είναι ευνόητο ότι οι κ.κ. Θωμόπουλος (στέλεχος του ΟΟΣΑ) και Γκαργκάνας (στέλεχος της Τράπεζας της Ελλάδος) εξέφρασαν τις προσωπικές τους απόψεις και όχι θέσεις των οργανισμών, στους οποίους απασχολού-

>>>

κή και νομισματική πολιτική ή ο πληθωρισμός με περιοριστική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική, αλλά όχι και τα δύο φαινόμενα ταυτόχρονα. Η ταυτόχρονη καταπολέμηση και των δύο φαινομένων δεν εθεωρείτο δυνατή. Εάν το κράτος επιδίωκε να κρατήσει την απασχόληση σε υψηλά επίπεδα με επεκτατική πολιτική θα επιτάχυνε τον πληθωρισμό και θα δημιουργούσε μονιμότερες πληθωριστικές προσδοκίες. Αν πάλι αποφάσιζε να δώσει προτεραιότητα στην καταπολέμηση του πληθωρισμού, θα έπρεπε να περιορίσει ακόμη περισσότερο την ήδη περιορισμένη ζήτηση, ώστε να εξαναγκάσει τις επιχειρήσεις να συγκρατήσουν τις τιμές. Η περιοριστική αυτή πολιτική θα οδηγούσε σε μείωση της παραγωγής και των επενδύσεων άρα και της απασχόλησης. Η ανεργία θα εξελισσόταν έτσι σε μόνιμο φαινόμενο, το οποίο δεν θα μπορούσε να ξεπεραστεί αργότερα με γρήγορη επέκταση της ζήτησης.

Το δίλημμα αυτό αντιμετωπίστηκε από τις διάφορες χώρες ανάλογα με τις πολιτικές προτεραιότητες των κυβερνήσεών τους, τους θεσμούς που διέθεταν, τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Σημαντικοί παράγοντες που επηρέασαν τη διαμόρφωση της πολιτικής υπήρξαν μεταξύ άλλων τα ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών, ο τρόπος οργάνωσης των συνδικάτων και η διαδικασία των συλλογικών διαπραγματεύσεων, η αυτονομία της κεντρικής τράπεζας και η ύπαρξη μιας οργανωμένης αγοράς εργασίας. Μεταξύ των τεσσάρων χωρών που προαναφέρθηκαν, η Αυστρία επέτυχε τα καλύτερα αποτελέσματα ως προς τους στόχους της αύξησης του εθνικού προϊόντος, της μείωσης του πληθωρισμού και του περιορισμού της ανεργίας. Η Μεγάλη Βρετανία υπήρξε η λιγότερο επιτυχής. Η Σουηδία διατήρησε υψηλό ποσοστό απασχόλησης με υψηλό όμως ρυθμό πληθωρισμού. Η Ομοσπονδιακή Γερμανία μείωσε περισσότερο από τις άλλες χώρες το ρυθμό του πληθωρισμού, αύξησε όμως την ανεργία.

Το συμπέρασμα από τις εμπειρίες των τεσσάρων αυτών χωρών κατά τον Scharpf συνοψίζεται στο εξής. Η συγκράτηση της ανεργίας με ταυτόχρονο έλεγχο του πληθωρισμού μπορεί να επιτευχθεί εφόσον συνδυασθεί μια επεκτατική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική, με εισοδηματική πολιτική που δεν τροφοδοτεί τον πληθωρισμό. Τα συνδικάτα πρέπει λοιπόν να αποδεχτούν πολιτική μισθών, που δεν οδηγεί σε σπειροειδή αύξηση αμοιβών και τιμών ώστε η κυβέρνηση να μπορεί να επεκτείνει τη ζήτηση και έτσι να αποφύγει τη μείωση της ανεργίας. Τούτο θέτουμε προϋποθέτει ισοζύγιο πληρωμών που δεν παρουσιάζει σοβαρά ελλείμματα. Η απάντηση στο δίλημμα πώς καταπολεμάται ταυτόχρονα ανεργία και πληθωρισμός, μπορεί να δοθεί με εισοδηματική πολιτική, η οποία συγκρατεί την αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος κάτω από το επίπεδο του πληθωρισμού, και ταυτόχρονη επέκταση της ζήτησης με τη δόθθεια της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής.

Η ΑΠΟΨΗ αυτή, όπως διατυπώνεται από τον Scharpf, δεν ανταποκρίνεται στις εμπειρίες των χωρών του ΟΟΣΑ μετά το 1981. Σήμερα η κρατούσα άποψη δέχεται ότι πέρα από την αντιπληθωριστική εισοδηματική πολιτική απαιτείται και περιοριστική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική, εφόσον επιδιώκεται η αποτελεσματική αντιμετώπιση των μακροοικονομικών ανισορροπιών. Η λύση που ακολουθήθηκε στην Αυστρία εξασφαλίζει μεν, αλλά μόνο πρόσκαιρα, ικανοποιητικά αποτελέσματα. Συμβάλλει, όπως παρατηρήθηκε στην ίδια την Αυστρία, στη διατήρηση μ

ανταγωνιστικών βιομηχανιών. Η συνέπειά της είναι: προβληματικές επιχειρήσεις και μείωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Η απασχόληση κρατείται με τεχνητά μέσα και το πρόβλημα της ανεργίας συγκαλύπτεται. Γι' αυτό τόσο στην Ισπανία όσο και στην Ιταλία οι σοσιαλιστικές κυβερνήσεις, μαζί με την αντιπληθωριστική εισοδηματική πολιτική, χρησιμοποίησαν και περιοριστική νομισματική πολιτική. Τα αποτελέσματα ήταν θετικά.

Τα μέτρα με τα οποία θα επιβληθούν περιορισμοί στις κρατικές δαπάνες και στις πιστώσεις δεν μπορεί να είναι ομοιόμορφα. Εξαρτάται από τα ειδικά χαρακτηριστικά της οικονομίας, ιδίως από τα περιθώρια που αφήνει το εξωτερικό ισοζύγιο, το ρυθμό του πληθωρισμού, το διαθέσιμο παραγωγικό δυναμικό και το υπάρχον ύψος του δημοσίου χρέους. Για παράδειγμα, η ευχέρεια κινήσεων είναι πολύ μικρότερη σε μία χώρα όπως η Ελλάδα, όπου το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών είναι ψηλό, απ' ό,τι είναι σε μια χώρα με πλεόνασμα.

Το κλειδί της επιτυχίας για την αντιμετώπιση των μακροοικονομικών ανισορροπιών έγκειται: α) στο συντονισμό της δημοσιονομικής, νομισματικής, συναλλαγματικής και εισοδηματικής πολιτικής, β) σε

Οι επενδύσεις είναι αποφασιστικός παράγοντας τόσο για την καταπολέμηση της ανεργίας, όσο και για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του ισοζυγίου πληρωμών. Οι επενδύσεις εξαρτώνται κατά κύριο λόγο από το περιθώριο κερδών και από τη σταθερότητα της οικονομικής πορείας.

μία αντιπληθωριστική εισοδηματική πολιτική και γ) στην εφαρμογή της επιλεγείσης πολιτικής με συνέπεια και συνέχεια.

Ο συντονισμός των μέσων πολιτικής είναι αναγκαίος, ώστε η εφαρμογή του ενός μέσου να μην αναιρεί ή ενισχύει σε ανεπιθύμητο βαθμό τη χρήση των υπολοίπων. Για παράδειγμα σε πολλές χώρες η Κεντρική Τράπεζα εφάρμοσε περιοριστική νομισματική πολιτική αλλά οι κυβερνήσεις επεκτατική δημοσιονομική πολιτική. Το αποτέλεσμα ήταν υψηλά επιτόκια, αναπροσαρμογές των νομισματικών ισοτιμιών, γρήγορη αύξηση του δημοσίου χρέους και δυσλειτουργίες στην κατανομή των πόρων. Στη Μεγάλη Βρετανία η επιθετική εισοδηματική πολιτική των συνδικάτων σε συνδυασμό με τη χαλαρή δημοσιονομική και νομισματική πολιτική το τέλος του 1978 οδήγησε την οικονομική πολιτική της εργατικής κυβέρνησης σε μερική αποτυχία.

Η αντιπληθωριστική εισοδηματική πολιτική αποδείχτηκε ιδιαίτερα αποτελεσματικό μέσο καταπολέμησης του στασιμοληθωρισμού και της αυξανόμενης ανεργίας. Σε σχέση με τα άλλα μέσα πολιτικής παρουσιάζει το μοναδικό προτέρημα να αμβλύνει ταυτόχρονα την εσωτερική ζήτηση και να περιορίζει την επίπτωση της αύξησης του κόστους εργασίας στο κόστος των επιχειρήσεων. Συντελεί έτσι στον περιορισμό του πληθωρισμού, στην ενίσχυση της συσσώρευσης κεφαλαίου και των επενδύσεων

και έτσι στην αύξηση της απασχόλησης. Συντελεί επίσης στον περιορισμό των ελλειμμάτων του ισοζυγίου πληρωμών που οφείλονται σε πολύ υψηλή ζήτηση ή και σε απώλεια ανταγωνιστικότητας. Είναι τέλος επίσης αποτελεσματική έναντι του πληθωρισμού, που προέρχεται από αυξημένη ζήτηση.

Τόσο ο συντονισμός των διαφόρων μέσων πολιτικής όσο και η εφαρμογή μιας αντιπληθωριστικής εισοδηματικής πολιτικής προϋποθέτουν κατάλληλους θεσμούς, οι οποίοι επιτρέπουν την εκπόνηση και εφαρμογή ενιαίας πολιτικής.

Ως προς το νομισματικό τομέα προϋποθέτουν, ότι η Κεντρική Τράπεζα θα εντάσσεται στο πλαίσιο και θα ακολουθεί τις προτεραιότητες της πολιτικής της κυβέρνησης. Τέτοια υποχρέωση απορρέει σε πολλές χώρες είτε από νομικές διατάξεις είτε από τη πρακτική. Παράδειγμα αντίθετης ρύθμισης αποτελεί η Ομοσπονδιακή Γερμανία. Η Κεντρική Τράπεζα εκεί είναι αυτόνομη και έχει τη δυνατότητα να εφαρμόζει δική της πολιτική.

Ως προς το δημοσιονομικό τομέα προϋποθέτουν ότι η κυβέρνηση είναι σε θέση να ρυθμίζει με ευελιξία τόσο το ύψος των εισπράξεων όσο και το ύψος των δαπανών. Τούτο δεν συμβαίνει, όταν οι δημοσιονομικές δαπάνες κατανέμονται εκ των προτέρων σε καθορισμένο ποσοστό ανάμεσα σε διάφορους δημοσίους φορείς (π.χ. τοπική αυτοδιοίκηση, περιφέρειες) ή δραστηριότητες (π.χ. άμυνα) ή οι εισπράξεις εξαρτώνται από τη σύμπραξη διαφόρων φορέων (π.χ. των κρατιδίων ή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην περίπτωση της Ομοσπονδιακής Γερμανίας).

Ο ΣΟΝ ΑΦΟΡΑ τις εργασιακές σχέσεις η αντιπληθωριστική εισοδηματική πολιτική προϋποθέτει την ύπαρξη ισχυρών συνδικάτων που είναι σε θέση τόσο να εκτιμήσουν τις μακροοικονομικές επιπτώσεις της στάσης τους όσο και να έχουν την πολιτική δύναμη να πείσουν τα μέλη τους για την αναγκαιότητα της πολιτικής. Μικρές συνδικαλιστικές οργανώσεις, περιορισμένες σε ειδικούς χώρους, που βρίσκονται μεταξύ τους σε μόνιμο ανταγωνισμό κλιμακώνοντας τις απαιτήσεις, ελάχιστα μπορούν να συμβάλουν σε μία αντιπληθωριστική εισοδηματική πολιτική. Αρνητική συνήθως είναι και η στάση συνδικαλιστικών οργανώσεων που αποτελούν απλές προεκτάσεις κομμάτων. Χρειάζονται λοιπόν λίγες στον αριθμό και μεγάλες συνδικαλιστικές οργανώσεις, που καλύπτουν περισσότερους κλάδους εργαζομένων και διαπραγματεύονται τους μισθούς σε κεντρικές συλλογικές διαπραγματεύσεις.

Προϋπόθεση για την επιτυχία αντιπληθωριστικής εισοδηματικής πολιτικής είναι ο συστηματικός διάλογος με τα συνδικάτα. Ο διάλογος αυτός είναι σκόπιμο να πραγματοποιείται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο συζητήσεων, ώστε η οικονομική πολιτική να στηρίζεται σε μία ευρύτερη κοινωνική συναίνεση. Τούτο επιβάλλεται ιδίως απ' ότου οι παγκόσμιες οικονομικές συνθήκες έχουν αυξήσει την αβεβαιότητα των εξελίξεων και την αδυναμία προβλέψεων. Τα συνδικάτα θέλουν συνήθως να εκμεταλλευθούν τη συγκυρία και ζητούν την άμεση ικανοποίηση των απαιτήσεών τους. Θα ακολουθήσουν μία άλλη στάση μόνο όταν η δράση όλων όσων συμμετέχουν στη διαμόρφωση της οικονομικής πολιτικής (κράτους, υπολοίπων συνδικάτων, εργοδοτών) συντονιστεί στα πλαίσια μιας κοινής στρατηγικής και γίνει απτή και η προσφορά όλων στη σταθεροποίηση.

Σημαντική για τη διατήρηση της απασχόλησης είναι και μια ενεργητική πολιτική για την ανάπτυξη της αγοράς εργασίας με επιμόρφωση και εξειδίκευση των εργαζομένων, διευκόλυνση της αναζήτησης

Συνέχεια στη σελ. 83

► **ΒΕΡΥΚΟΚΚΑ:** Έφθασαν στις 16/5 τα πρώτα ελληνικά βερύκοκκα στη γερμανική αγορά Μονάχου. Ήταν ποικιλίας «Πόρος» και μιας ποσότητας 10 τόννων. Οι τιμές κυμάνθηκαν από 4,50-5,0 μάρκα το κιλό, ανάλογα τα μεγέθη. Η ποιότητα τους ήταν **ικανοποιητική**, η δε διάθεση τους εύκολη, λόγω της μικρής ποσότητας. Με την ευκαιρία παρατηρείται πως στην ευρωπαϊκή αγορά έχουν κυκλοφορήσει **πρώ πολλού υπερώριμα** βερύκοκκα προέλευσης κυρίως Ισπανίας, τα οποία πουλήθηκαν σε αρκετά ικανοποιητικές τιμές. Προσφέρονται σε μεγάλες ποσότητες.

Προκύπτει πως τα ελληνικά βερύκοκκα, τα οποία ομολογουμένως διατηρούν μια καλή θέση στις μεγάλες εισαγωγικές αγορές (Γερμανίας, Γαλλίας, κλπ.), θα πρέπει να αναπτύξουν μια **περισσότερη πρωιμότητα** για να μπορούν να προσφέρουν στην ευρωπαϊκή αγορά τουλάχιστον τις τελευταίες ημέρες του Απριλίου. Σε μια τέτοια περίπτωση

Εξήχθησαν τα πρώτα εφετινά ελληνικά βερύκοκκα

Έφθασαν στη Γερμανία τα πρώτα φετινά ελληνικά βερύκοκκα, καλής ποιότητας. Σε καλά επίπεδα κινούνται οι τιμές των ελληνικών πορτοκαλιών βαλέντια. Πτώση τιμών στις ελληνικές πατάτες λόγω φυτοφθοράς! Τα ελληνικά σπαράγγια χάνουν πολύ στις τιμές, αλλά και την πελατεία εξ αιτίας της κακής συσκευασίας - διαλογής των μεγεθών!

Η κίνηση τη αγοράς το α' 15νθήμερο Μαΐου, ήταν η ακόλουθη:

θα μπορούν να προωθηθούν μεγαλύτερες ποσότητες, και σε αρκετά ικανοποιητικές τιμές που θα αντισταθμίσουν για τους παραγωγούς τις χαμηλότερες τιμές που θα εισπράξουν τον Ιούνιο. Με αυτή όμως την καλλιεργητική και εμπορική τακτική **θα μπορεί να επεκταθεί** η καλλιέργεια στις περιοχές εκείνες που ευνοείται και σε βλεπόμενες ποικιλίες, έτσι που να μπορεί η Ελλάδα να εξάγει σε μια περίοδο μεγαλύτερης διάρκειας, αρχίζοντας από τα τέλη Απριλίου. Βέβαια, θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη ό,τι η κοινοτική πολιτική **θα περιορίζει**, για να μην πούμε θα αποκλείει σε πολύ λίγα χρόνια τις απαράδεκτες διεξόδους των χωματερών... Το πρόβλημα με λίγα λόγια, **εντοπίζεται πλέον στην πρωιμότητα και την ποιότητα** των βερύκοκκων, διότι ο εξωτερικός ανταγωνισμός θα γίνεται όλο και περισσότερο σκληρός και επικίνδυνος!

□

Οικονομικές ανισορροπίες και πολιτική σταθεροποίησης

Συνέχεια από τη σελ. 48

εργασίας, καθιέρωση ρυθμίσεων που επιτρέπουν ελαστικά ωράρια και μερική απασχόληση. Η Σουηδία, η οποία δαπανούσε το 1978 το 2,4% του ΑΕΠ για μέτρα κατά της ανεργίας υπολογίζεται ότι αύξησε χάρη σ' αυτά κατά 3,9% του ενεργού πληθυσμού τους εργαζομένους. Σημαντική ήταν και η προσπάθεια της Σουηδίας στον τομέα της απασχόλησης των γυναικών. Χάρη ιδίως στη μερική απασχόληση αύξησε παρ' όλη τη κρίση το ποσοστό των εργαζομένων γυναικών ηλικίας 35-54 ετών από 71,3% σε 82,5%.

Οι επενδύσεις είναι αποφασιστικός παράγοντας τόσο για την καταπολέμηση της ανεργίας όσο και για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του ισοζυγίου πληρωμών. Οι επενδύσεις εξαρτώνται κατά κύριο λόγο από το περιθώριο κερδών και από τη σταθερότητα οικονομικής πορείας, δηλαδή τη συνέπεια, συνθήκες και αξιοπιστία της. Οι χώρες, όπως η Ομοσπονδιακή Γερμανία και η Αυστρία, όπου υπήρχε βθεσιότητα για τις μελλοντικές εξελίξεις και περιορισμένη κοινωνική αντιπαράθεση, επέτυχαν ρυθμό επενδύσεων υψηλότερο του μέσου όρου των χωρών του ΟΟΣΑ.

Η αντιμετώπιση των μακροοικονομικών ανισορροπιών απαιτεί τέλος διαρθρωτικές αλλαγές. Στο σημείο αυτό αποδόθηκε ιδιαίτερη σημασία μετά τη δεύτερη πετρελαϊκή κρίση. Μονοπωλιακές καταστάσεις, ισχυρές προστατευτισμούς, ξεπερασμένοι θεσμοί, κρατικές παρεμβάσεις, ενισχύσεις και επιδοτήσεις σε μη ανταγωνιστικές επιχειρήσεις, μπορούν να προκαλέσουν στρεβλώσεις που συντηρούν τις ανισορροπίες. Παράδειγμα οι ρυθμίσεις που συμβάλλουν στην παραοικονομία.

Η αντιπληθωριστική εισοδηματική πολιτική έχει ως αποτέλεσμα την ανακατανομή του εθνικού προϊόντος σε βάρος των εργαζομένων. Οι πραγματικές αυξήσεις παραμένουν μικρές σε σύγκριση με την αύξηση των επιχειρηματικών κερδών και έτσι η συνολική συμμετοχή των εργαζομένων στο προϊόν μειώνεται. Η εξέλιξη αυτή εξισορροπείται από τη

στιγμή που η πορεία της οικονομίας, ιδίως η αύξηση της παραγωγικότητας, επιτρέπει ουσιαστικές πραγματικές αυξήσεις μισθών και ημερομισθίων, χωρίς να ανατρέπεται η ροπή προς επενδύσεις και η δημιουργία θέσεων εργασίας.

Η συνηθισμένη ένσταση απέναντι σε μία αντιπληθωριστική εισοδηματική πολιτική είναι, ότι τα συνδικάτα δεν μπορούν να συμβάλουν με τη στάση τους στην αύξηση του μεριδίου του κεφαλαίου κατά την ανακατανομή του εθνικού προϊόντος. Πρόκειται για ψευδοπρόβλημα. Πρώτη προτεραιότητα των εργαζομένων είναι η διατήρηση και η αύξηση της απασχόλησης. Η βελτίωση της θέσης μιας μερίδας εργαζομένων δεν μπορεί και δεν πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα την ανεργία των υπολοίπων. Η αντιπληθωριστική εισοδηματική πολιτική αποτελεί τη συμβολή των εργαζομένων προς το τμήμα τους, το οποίο υπό διαφορετικές συνθήκες θα έμενε χωρίς εργασία. Η άρνηση της αντιπληθωριστικής εισοδηματικής πολιτικής δεν εξασφαλίζει άλλωστε οπωσδήποτε την αύξηση των μισθών και των ημερομισθίων. Η κυβέρνηση μπορεί με δραστικά μέτρα στο δημοσιονομικό και νομισματικό τομέα να περιορίσει ή και να εκμηδενίσει τη δυνατότητα υποχώρησης των επιχειρήσεων στις εισοδηματικές πιέσεις. Στη Μ. Βρετανία η Εργατική κυβέρνηση προσπάθησε από το 1974 με εναλλασσόμενη επιτυχία να επιτύχει μια συνεννόηση με τα συνδικάτα για μια κοινά αποδεκτή εισοδηματική πολιτική. Οι δυσκολίες των συνεννοήσεων αντικατοπτρίστηκαν στην περιορισμένη μόνο επιτυχία της αντιπληθωριστικής πολιτικής (ο μέσος ρυθμός πληθωρισμού 1974-79 ήταν 16,1%, η ανεργία 5%). Η συντηρητική κυβέρνηση εγκατέλειψε τις συνεννοήσεις με τα συνδικάτα και άφησε ελεύθερες τις συλλογικές διαπραγματεύσεις περιορίζοντας ταυτόχρονα τη ρευστότητα. Η ανεργία αυξήθηκε ραγδαία τα επόμενα χρόνια (μέσος όρος 1979-1985 10,3%), ενώ ο πληθωρισμός μειώθηκε στο μισό περίπου. Τα συνδικάτα υποχρεώθηκαν έτσι βαθμιαία να προσαρμοστούν στην κυβερνητική πολιτική. Τα συνδικάτα έχουν λοιπόν βάσιμο πολιτικό

λόγο για τη συνεργασία με μια κυβέρνηση που επιδιώκει αντιπληθωριστική εισοδηματική πολιτική. Το κόστος που θα καταβληθεί σε περίπτωση μιας συντηρητικής μονεταριστικής πολιτικής είναι μεγαλύτερο από εκείνο που τους επιβαρύνει μία αντιπληθωριστική εισοδηματική πολιτική.

Οι περιορισμοί των δυνατοτήτων των συνδικάτων επιτάχθηκαν και από τις διεθνείς εξελίξεις, που επιταχύνθηκαν μετά τη δεύτερη πετρελαϊκή κρίση. Η διεθνοποίηση των αγορών κεφαλαίου επιτρέπει σήμερα στους κεφαλαιούχους να επιζητούν ευκαιρίες κερδοφόρας τοποθέτησης των χρημάτων τους και έξω από τη χώρα τους, ιδίως στις χρηματαγορές του εξωτερικού. Στις χρηματαγορές αυτές όμως έχει αυξηθεί ριζικά το επίπεδο των επιτοκίων. Τα πραγματικά επιτόκια για μακροπρόθεσμα δάνεια έφθασαν στις ΗΠΑ το 8,6% περίπου το φθινόπωρο του 1983. Τα επενδυτικά κεφάλαια λοιπόν θα τοποθετηθούν σε παραγωγικές επενδύσεις, που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης μόνο εφόσον η απόδοσή τους υπερβαίνει το επιτόκιο που εξασφαλίζει η χρηματαγορά. Κάτι τέτοιο δεν είναι εύκολο. Απόδειξη η φυγή των ευρωπαϊκών κεφαλαίων προς τις ΗΠΑ.

Το αποτέλεσμα της διεθνούς κρίσης ήταν να ανακοπεί η τάση για αύξηση της συμμετοχής των εργαζομένων στο εγχώριο προϊόν. Οι εργαζόμενοι βρίσκονται υπό την πίεση αναγκαιοτήτων που δεν μπορούν στα πλαίσια του υφιστάμενου κοινωνικού πλαισίου να ανατρέψουν. Πρέπει γι' αυτό, τόσο τα σοσιαλιστικά κόμματα όσο και τα συνδικάτα να αναζητήσουν στο στόχους και μέσα που θα εξισορροπήσουν και θα αντρέψουν την πορεία αυτή. Στόχους και μέσα που δεν θα εντάσσονται στη κλασική κατεύθυνση διεκδικητικής αντιπαράθεσης για το υψος του εισοδήματος, αλλά θα οδηγήσουν σε συμμετοχή στο σχεδιασμό της ανάπτυξης, άρα στη διαδικασία διαμόρφωσης της κοινωνίας και του κοινωνικού μισθού.

□

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ: Ο Νίκος Γκαργκάνας αναφέρεται στην περίπτωση της Ιταλίας.